

СПИСОК НАЗВ ДЖЕРЕЛ:

1. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 310 с.; 2. Ужченко В. Д. Весільні фразеологізми // Укр. мова і літ. в школі. – 1991. – № 5. – С. 86-88; 3. Українські прислів'я, приказки і таке інше. Уклад М. Номис / Упорядкув., прим. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К.: Либідь, 2003. – 352 с.; 4. Фразеологічний словник української мови / Уклад. Білоноженко В. М. та ін. – К.: Наук. думка, 1999. – Кн. 1-2. – 984 с.

Наєнко Г.М. (Київ, Україна)

«ВИКЛАД О ЦЕРКВИ» Теодосія Софоновича у становленні науково-популярного дискурсу XVII ст.

У статті розглянуто прагматичні та функціонально-стилістичні ознаки «Викладу о церкви» Теодосія Софоновича 1667 р. як зразка науково-популярного тексту.

Ключові слова: проста мова, науково-популярний текст, «Виклад о церкви», комунікативна стратегія.

В статье рассмотрены прагматические и функционально-стилистические характеристики «Толкования о церкви» Феодосия Софоновича 1667 г. как образца научно-популярного текста.

Ключевые слова: проста мова, науково-популярний текст, «Толкование о церкви» Феодосія Софоновича, комунікативна стратегія.

The article focuses on the pragmatic and functional-stylistic peculiarities of treatise “Explanation about Church” by Theodosij Sofonovych (1667) as a scientific-popular text.

Key words: prosta mova, scientific-popular text, “Explanation about Church”, communicative strategy.

Праця Теодосія Софоновича “Выкла(д) ѿ цр̄кви с(т), и ѿ цр̄ковныхъ речахъ. о сл̄жбѣ Бж̄ ой, и ѿ Вечерни” (1667 р.) належить до мало вивчених текстів богословського змісту II половини XVII ст. Призабуття її багато в чому визначено складною долею Української православної церкви у кінці XVII – XVIII ст., а відновлення інтересу – із духовно-національним відродженням початків незалежності. Публікацію тексту в археографічній адаптації здійснив о. Юрій Мицик 2002 р., додавши до неї передмову із біографією о. Феодосія (Софоновича), детальною історією видання книги, її рецепції в тогочасному теологічному дискурсі та перебіг полеміки щодо тлумачення окремих таїнств, внаслідок якої книгу засуджено на Московському соборі 1690 р. Одночасна публікація перекладу сучасною

українською мовою та стислий коментар до теологічної термінології – неоціненний внесок о. Юрія Мицика до історико-культурологічного освоєння інтелектуального поля України XVII ст.

Деякі положення цього дослідження можемо уточнити.

О.Ю. Мицик твердить, що єдиний на сьогодні відомий примірник пам'ятки зберігається у відділі рідкісної книги Російської Державної бібліотеки в Москві, з фотокопії якого й здійснювалася публікація. Проте бібліографам ЦНБ ім. В.Вернадського відомий примірник із зібрання Києво-Печерської лаври, що зберігається під шифром XI 6/26.

Навряд чи можна погодитися з вельмишановним о. Юрієм Мициком, коли він передбачає можливе попереднє видання 1666 р. [5, 7], спираючись на зазначене на титульній сторінці свідчення, що “Виклад” *Ново въ С(т): Великой Чудотво(р): Лаврѣ Печеро Кіевскои Выданыи* (Виклад, 1 нен); цей висновок впливає із прочитання прислівника *ново* як ‘заново’, ‘знову’. Проте в контексті староукраїнської книжності він зустрічається й у заголовках рукописів, наприклад, у перекладі-переробці “Діоптри” Віталія 1604 р., що <...>словеньски многогрѣшнымъ виталиемъ Игоумено(м) ч(с) тнаго кр(с)та в дѣбнѣ, въ наставленіе и оутѣшеніе православнымъ хр(с)тианомъ черниломъ *ново* изображе(н)но лѣта ѿ ѿкоупленія мира аѣ д.

Існує й інше тлумачення подібного контексту. Так, вказівку на титульній сторінці “Граматики” Лаврентія Зизанія 1596 р.: Сьвершенна(г) искѣства осми частій слова, и ины(х) нѣ(ж)дны(х). *Новиѣста(в)ле(н)на* Л.З. автори передмови до перевидання 2000 р. тлумачать як усвідомлення новизни праці автором: “принципово новаторська позиція чітко усвідомлювалася автором першої граматики слов'янської мови – Л. Зизанієм і була виражена в ГЗ декларативно” [1, 10], [3, 9].

Як відомо, проблема нового знання є “порівняно молодую проблемою європейської цивілізації. Ідея авторства та власності на продукти духовної діяльності соціологічно мотивується лише з початками Нового часу <...> І лише з прискоренням соціального й науково-технічного прогресу динамічність знань, а разом з ним і проблема їх новизни виступають предметом методологічної рефлексії” [4, 10].

Однозначне тлумачення новизни тексту чи видання навряд чи можливе. Тим більше, що в українському інтелектуальному просторі діяла й тенденція до нівеляції особистого, індивідуального, “нового”, загальна фетишизація “старовини”.

Про різні способи приховування авторства добре відомо дослідникам численних рукописних учительних євангелій, написаних “простою мовою”,

що, за словами В. Перетца, “не мали нічого спільного, крім плану, зі згаданою перекладною пам’яткою“ (мається на увазі Учителъне Євангеліе Калліста). Сучасна дослідниця учительних євангелій Галина Чуба відзначає, що під “старою назвою та за усталеною структурою їхні укладачі “сховали” власні оригінальні, хоча й анонімні, тексти“ [9, 10]; *[виокремлено нами – Г.Н.]*.

Недовіра до всього нового – глибоко закорінена риса української ментальності; про неї, зокрема, зауваження у І. Огієнка: “Настороженість нашого народу до ввѣдження новин у сферу його традиційного етосу, і взагалі в сферу стилю життя, між іншим висловлена в факті похвали на честь литовців, яка каже, що коли Литва в XIV ст. відвоювала від татар частину тих територій бувшої імперської Київської Руси (яку розгромили монголи), що становлять українські етнографічні землі, то литовці, окупувавши Україну, нібито заспокоїли українців таким запевненням: “Ми старини не рухаємо, а новини не вводимо“ [ЕССУМ 3: 288].

Із цього приводу влучно міркує Н. Яковенко щодо “безперервного культу “старовини“ як сукупності уявлень про соціальну рівновагу, право і справедливість (коли кожна “новина“ є підозрілою і небажаною) <...> Неподільно володарюючи в головах людей, “старовина“ служила, з одного боку, свого роду заміником “історичної пам’яті“ про достатньо значуще, гідне пошанування минуле, а з другого – формувала вкрай консервативні життєві орієнтації. Тому кожна новация (а такі, звичайно ж, наставляли), аби пробити собі дорогу, мусила вбиратися в одѣжу “старовини“, позірно уподібнюватися до її “правильності“, шукаючи уявні паралелі в минулому. Відтак додатковою дослідницькою проблемою в аналізуванні чи не кожного тексту, написаного в часи “відшукування“ історичної тягlosti наприкінці XVI – на початку XVII ст., стає дилема роздвоєності його автора між “широю“ та “вдаваною“ старовиною“ [11, 309].

Безперечно, у II половині XVII ст. усвідомлення нового чи нового внеску могло авторами вже подекуди позначатися, що помічаємо в новаторських жанрах. Так міркує про “нове“ в передмові до свого трактату “Мир з Богом чоловіку“ Інокентій Гізель [6]. Але це не стосується “Викладу“.

Теодосій Софонович свого прізвища ніде на книжці не позначив, натомість підкреслив реферативність методу: *Зъ стѣ огов Сімеѡна Архієп(с)кпа Солѣнскогѡ, и изъ иныхъ Учителей Црѣ кивныхъ выбранный (Виклад, Інен) та той факт, що першоджерела потребували перекладу: Зъ Грецького и Латинского на Рускій языкъ переведеный (1 нен).*

Це дає змогу твердити, що автор усвідомлював вторинність свого тексту, демонстрував її, а отже й пояснює відсутність імені на титулі. Тут

вторинність розуміємо за змістовно-смысловими критеріями, згідно з якими вторинні тексти – результат переробки первинних, а тому в них “домінує презентація старого знання” [8, 60-61].

Ймовірно, тут слід читати прислівник *ново* як ‘вперше’. Це спосіб позначення першого накладу друкарні, бо на повторних виданнях могла бути така вказівка: *Первѣи ѿзыкомъ Полски(м) а теперь* Діалектомъ Рѣскимъ зъ Дрѣкѣ выданое зъ рѣнѣ (7153) – зазначено на титулі “Короткого катехизису” П. Могили та І. Трофимовича-Козловського 1645 р.; на повторному виданні словника Памва Беринди: *Первей въ Кв(й)ѡ(в) с(т): Ве(л): Лавры Печерскіа Кіевскіа. А теперь зъ Тупографіи* **В**сщезжителнаго Монастыра: Кутеинскаго. Тщаніємъ тождѣ ѡбители Інокѡ(в), Тупомъ издася.

Очевидно, за інерцією о. Юрій Мицик щодо кваліфікує мову тексту як український варіант церковнослов'янської [5, 11]. Справді, текст містить цитати із Святого Письма церковнослов'янською мовою, але вони пояснені тогочасною староукраїнською літературною мовою, за якою закріпилася назва *проста*, чи *руська*. Власне, так її й називає сам автор: *на Рѣскій ѿзыкъ* (Виклад, Інен.). Те, що автор орієнтувався на часто неписьменного адресата, видно з українських перекладів, що передують євангельським цитатам: и есть то прикладъ Хвѣ; которій совершивши тайнѣю Вечерѣ, и заснѣвавши вышо(л): *И воспѣвше изыйдоша* [на полі – ма(ѡ) кѣ за(ч) рѣ] (Виклад, 23); Гды мови(л): *Востанѣте, идемъ ѡ(т)сюдѣ*. Тое(ж) и Іерев. ѡ(т)правивши, мови(т): *Съ миро(м) изыйдѣ(м)* [на полі – там же] (23).

Те, що церковнослов'янська – незрозуміла загалу, змушує перекладати також і окремі вирази та слова: албовѣ(м) *Аминь, тоє слово, значи(т), ижъ, такъ есть: правда* (14); Що значи(т) *Гѣ възва(х)? Прозбѣ вѣбѣда(х) людскѣю* (27).

Ознаки тогочасної української мови виразні на різних рівнях. Зокрема, графіко-орфографічна система відбиває такі особливості тогочасної української вимови: диспалаталізацію шиплячих та перехід [e] в [o]: *чотыро(х)* (2 зв); *вынашоль* (11 зв); *пришоль* (10 зв); *справѣючогѡ* (6 зв); плутання **и** – **ы** як свідчення вимови передньо-середнього [y̞] : *Тае(м)ници* – *Таемници* (1 нен); *видима* – *видімѣю* (1 зв), *воздѣики* (10), *которими* (1 зв); *ѡ(т)крыты* – *прикры(т)* (3); *покривало* (15 зв); *ѡткрытогѡ* (15 зв); вимову **ѣ** як [i], що засвідчується поодинокими випадками написання на місці етимологічного *i: *нѣкто* (18 зв); переважно етимологічно правильне вживання графеми **ѣ** порушується написанням із е: *не ленивѡ* (23); твердість [ц] : *дванадцат* (3), *Кадилница* (10); *выгна(н)цы* (5); *ѡбѣцаль* (5); *Денница*

(27); ствердіння [p']: *шттарь* (1 зв) – але *шттар* (2); *чотыро(x)* (2 зв) *того(ж) шттара* (22 зв); *цр̃ ь* (15 зв); по *монастыра(x)* (5); дисимілятивні процеси внаслідок занепаду зредукованих: *цо* (2 зв); *хто* (15 зв); асиміляція [j]: *ω(т) покры(т)* (10); чинен^а (6 зв); зокрема й поява нового 1-епентетичного: *вымовлет̃* (8); асимілятивні процеси, зокрема за участю голосу й шуму: Члв̃ ^ака з двох частей, з̃ *дй̃т̃и* з̃ *т̃т̃ли* зложеног^ω: (1 зв); *прозб̃ь* (27); з̃ *миро(м)* (12); спрощення приголосних: *Празники Хв̃ ы* (28); *д̃т̃цтва* (14 зв); *щасливый* (27 зв); зміни етимологічного *о у закритому складі: *тылко* (1) – поряд із *толко* (2); *килка* (11 зв).

Словозміна іменників відбиває спільні з церковнослов'янською флексії О.в. одн. ж.р. *шестою годіною* (12), *ложницею* (22); *Головою* (7); взаємодію іменників *ō та *ū -основ: риза єсть *р̃шавовь* немаюча^а (6 зв); *сц̃енниковь* и людей оучити (7); *роз̃мови* лю(д)ском̃ (3); нові закінчення у О.в. мн. іменників середнього роду *крилами* (21 зв); *словами* (18); трома *палцями* (19) та множинних: *клевцями* (22 зв); на(д) ст: *Дарами* (16 зв).

Для словозміни дієслова характерні живомовні флексії 3 ос. мн. теперішнього часу: Знаком̃ *с̃уть* чинен^а Бж̃ ого (6 зв); н̃т̃которыи теж̃ *хоч̃уть* (6 зв); 1 ос. мн. теп. часу : *Хвалим̃* Бг̃ а за дарованн̃ю нам̃ *ω(т) нег̃ω* ласк̃ (13 в); майбутнього часу: *ровн̃ю* з̃ ними П̃т̃сн̃ь Бг̃ ь *сп̃т̃вати б̃дем̃ω* (18); наказового способу: *годное Г(с)д̃ь Бг̃ ь под̃кован̃е чин̃емо* (23); *цган̃йм̃ω* на тот̃ час̃ *ω*коло себе мысли злыи (18); інфінітива: *ω(т)оль* теды *знать* (20). Зберігаються типові для того часу форми перфекта: *абыс̃мо* з̃ др̃гими людьми мир̃ *м̃т̃ли* (11 зв).

Із синтаксичних особливостей впадають у вічі специфічне прийменникове керування: *прист̃паєт̃ до Причасті̃а* (6); сформовані дієприслівники: *Ведл̃г̃ь ст̃г̃ω* Ніла Кавасила, оупоминаєть нас̃ // абы начинаючи Таємници Бз̃(с)к̃іи албо справовати, албо сл̃хати, не лениво, але з пилністю, *не др̃маючи*, ани иношое що *мысл̃чи*, але просто *стол̃чи*, и просто мысл̃ до оуважен̃а и сл̃хан̃а м(д)рости, в̃Таємницах̃ замыкаючейс̃а, держали (12 зв); односкладні речення з безособовими формами на -но , -то: Сей Выклад̃ *выбрано* (1 нен зв); на *ωрахах̃ вышвиано* овыи слова три (5 зв).

Широко засвідчена розмовна лексика: *прис̃нок̃ь* (2), *малюють* (2), *словко* (13), *оубиратис̃а* 'одягатися' (10 зв); абы до роботи им̃ь *с̃кн̃т̃ не*

заважали (6); фразеологізми: жадною мѣрою не годитьсѧ (10 зв); слѣшина то єсть речъ (15); зокрема прислівники: щире визнавати потреба (12 зв); и та(к) зисподѣ рѣже(т) (8зв); зпередѣ и ззадѣ шпоасѣючисѧ (7); щодень (26 зв); оупередѣ 'спочатку' (28); певне (15 зв); в'голосѣ Людємъ онѣю читаеть (23); сполучники длѧ тогѡ абы (6), частки хиба (28).

Типові для середньоукраїнського періоду полонізми албовѣм' (1); мешканіє (2), працюитое (3); сіолокъ (2); чловеченство Хѣ о (10); засвоєні через польське посередництво латинізми Натѣрѣ(1 зв), германізми киталтъ (21 зв).

Окремі лексичні форми можуть мати діалектне походження, це числівники чтыри – чтыри – чтыры (3); дієслівні форми зачинали Цр(с)кіи Врата бывають (12); выно выланое в'кровь (8); Ламлетъ зась ст'ый Хлѣбъ (21).

Запозичення з польської мови використовуються у складі внутрішньорядкових глос: и сѣтъ Антитупа, то єсть визерѣнко(м) (15); поряд із слов'янізмами: аеромъ албо воздѣхом'(15 зв).

Розглядаючи текст як науково-популярний, вказуємо на такі його ознаки.

Спорадичні прояви авторського мовлення від 1 ос., що загалом відтворює мовлення проповідника: в'Цркви мовлю стой, (2) и так з' миро(м), з' таким мовлю покоєм' своим млимсѧ (12); Кровію мовлю Слова Бж'го, нападєт' (2 зв). Водночас показником адресантності виступає "ми інклюзивне": мы мовимъ, Аминь, то єсть Правда, що оуста мовать, нехай мысль внѣтрнаѧ визнаваеть (19); частіше форми предиката в 1 ос. мн. функціонують без займенника: и длѧ тогѡ первѣй въспоминаемъ, тѣю котораѧ на(м) Сї сителѧ породила ... Потом' сп(с)ніѧ нїѣ его справѣ Ха хвали(м) (11 зв).

Засоби ретроспекції, що актуалізують діалогічну модель "ми – ти", споріднюють текст із великими трактатними формами: Сщє никъ ѡкъ и вышше реклismo, в' Писмѣ стомъ //называетсяѧ Агї ломъ, (22 зв); вони частіше реалізують безсуб'єктну модель: Реклосѧ ѡ томъ тамъ, где ѡ Шрари Діаконскомъ мовилисѡ: (21 зв); бо ѡлта(р) значить Нб'о (ѡкосѧ вышше(й) рекло) а Цр'ков', земли (26 зв).

Водночас помітна настанова на об'єктивований виклад, зокрема з безособовими предикатами: Дѣлитсѧ Цр'ковъ с(т): на двое: на внѣтрный Входъ, то єсть ѡлта(р), и зевнѣтрны(й), то єсть самю Цр'ко(в), где Людъ простый ставаеть; Ведлѣгъ тогѡ теды своегѡ двоѡкогѡ роздѣленьѧ,

Цр̃ ковъ *значить* (1).

Оскільки текст будується як реферативний, у супровідному субтексті перелічено джерела: *Тыхъ Ст̃ ыхъ Оучителей Цр̃к̃ овныхъ Имена, зъ которыхъ Сей Вѣк̃ЛАДЬ выбрано. Сты(й) Сумиц(н) Митропол(л) Солѣ(н): с(т) Гц(н): Златоѣ(ст).Сты(й) Герма(н), Патріархъ Чрнгоро(д): с(т): Гц(н) Дамаски(н). Стый Нилъ Кавасиль; Стый Амвросій* (1 нен зв).

Зовнішньо-формальні показники членування тексту: п'ять розділів із об'єктними назвами *Щир̃кви ст̃ои* (1), *Щодеждѣ сщенической и діаконской* (5 зв); діалог “питання – відповідь“, нумерація положень у відповідях із введенням простомовних прислівників *Повторе, Потрете, Почтверто* (1 зв).

Вибір найважливішого засобу адресації – діалогу, передбачає ретельну сегментацію матеріалу з однотипними запитаннями: *Що значить цр̃ ковъ?* (1); *Що значить Завѣса оу олтарѣ?* (2); *Чемѣ мвромѣ Пр(с)толь напѣскають?* *Чемѣ хѣстами покрываєтѣ Пр(с)толь?* (3); *Що значить Крѣгъ Свѣчъ посредѣ Цр̃кви, Понникадило?* (4 зв); *Чемѣ С(в)щенникъ людемъ Ложицею Гѣло и Кро(в) Хѣ ѣ подаєть, що то значить?* (22).

При цьому автор уникає дефініцій, бо завдання його – пояснити символіку Святого Письма, обрядодій, чинів та предметів церковного вжитку: *Що значить Пришедшѣ слнцѣ на западѣ? – Значить, ижѣ Хѣ ѣ Сл̃нцѣ правдивое, пришолъ вѣ вече(р); то е(ст) послѣдныи часы, ведлѣтъ Ап(с)ла: Егда прійде кончина лѣтѣ, посла Бѣ Сн̃а своего єдинородного. [на полі – гала(т): д за(ч) ѣѣ]. Западѣ зась, темное естество наше значить* (27).

Зрідка операційні дефініції використовуються для понять, що позначаються запозиченими з грецької термінами: *Що значить Проскомидіѣ?* – *Єсть предложєніє Хлѣба, и ц(т)лѣченіє о(т) простого покармѣ, а приготоуанѣ презѣ млитѣ допосщенѣ, где непосзаютѣ дары вѣ Тайны Хѣ ѣ* (7 зв).

Як указують дослідники сучасної обрядової термінології, дублетна синонімія – найпоширеніша, стилістична ж засвідчується рідше: “церковнослов'янізм – власномовне слово“, “нейтральне слово – урочисто-піднесена назва“, “піднесено-урочиста назва – розмовне слово“ [7, 134]. Поряд із формами *предложєніє Хлѣба* (7 зв); *курєніє дыма, блѣ оуханіє Дѣа Ст̃огѣ* (8 зв); *Воплоченіє Сн̃а Бѣж̃їѣ* (11 зв); *Воскр(с)ніє, Вознесеніє* (12); *Бл̃гословєніє* (28 зв), вживаються розмовні: *створєніє* (1),

роздѣленѣ (2), приготоуанѣ (7 зв); чиненѣ Бжого (6 зв). У “Викладі” спостерігаємо свідоме використання розмовних варіантів у поясненнях на протигагу церковнослов'янізмам у цитатах: Чемѣ Ц(р)скіи Двери называюотсѣ ? (2); Второе Пришествіе (14 зв) – при Пристю Хѣомѣ Второмѣ (14 зв); и Хр(с)товѣ Пристѣ въ Іер(с)ли(м) (14 зв); Преч(с)тыхъ Тайнахъ (2 зв) – Таемницѣ (1 зв); Таемници справѣютсѣ (3).

Специфіка релігійного спілкування полягає в тому, що тексти Святого Письма відіграють у ньому цілком виняткову роль, виявляючись прецедентними текстами відносно до самого поняття прецедентних текстів [2, 276]. На відміну від проповіді із закличними, стверджуючими та роз'яснюючими стратегіями [2, 275], у довіднику Софоновича цитати виступають не об'єктом тлумачення, а лише виконують функцію аргументації щодо попередніх пояснень. Стратегія популяризації допускає, поряд із точною паспортизацією цитат, переказування змісту першоджерел: Фотіи повѣдае(т), и иныи, ижѣ Бѣ оноеѣ Игнатіи вынашоль Антифони <...> (11 зв); то Навка стѣ огов Сумешна солѣнскагов (2); *какѣ видѣти зѣ Догмата дае(т)* (27 зв).

Інколи пояснення можуть супроводжуватися порівняннями: про чин розрізання хліба: *какѣ Бара(н)ка* коли хочу(т) заколоти, *к горѣ перевертаю(т)* (8 зв); про значення Нового Завіту: *Значать, ижѣ всѣ* Тайны Новаго Завѣта, Про(р)очество старогов Завѣта оупередило; *какѣ Денница Слнце* (26).

Г. Яворська підкреслює, що аналіз дискурсу “розвивається у руслі традиції, яка відкидає можливість існування науки, вільної від оцінок і цінностей” [10, 127], [виділено автором – Г.Н.]. Умовно субтекст оцінки виявляється в трафаретних зверненнях до ласкавого чительника: и тебѣ Чителникѣ Ласкавый на Пожито(к) Дѣховный предлагаемѣ (1 нен зв); визначенні символіки богослужіння як таємної, складної для розуміння: А ижѣ не всѣ(м) Тае(м)ници Набоженства Црковно(г) сѣ(т) свѣдомы <...> (1 нен зв); до познанѣ розѣмови лю(д)скомѣ *трѣдны барзо* (10); оцінці праць богословів: Тоежѣ *ясно* оучи(т) и с(т): Дамаскинѣ вѣ Книгахъ своихъ *в* Вѣрѣ Православно(й) (17 зв). Переконувальну функцію виконують означення очікуваного Божого суду: Ижѣ покончанью свѣта, *досконалесѣ* бѣдѣть тѣшити, не тылко Великіи Стѣи Бжѣи. и люде бывшіи на семъ свѣтѣ значныи, и великого станѣ, //але и малыи, подлогѣ рѣдѣ, и нищии Дѣомѣ, бѣдѣ(т) славы егѣ заживати, *безпечне, ибфите, и досытости*<...> (23 зв-24); вимог до вірних, котрі досягнуть спасіння пре(з) щирое визнаѣ

Вѣры (16 зв); ижь первѣй ω Хр(с)тѣ все *щире* вызнати потреба: а потомъ *яснω* и безъ покрывала не негω взирати (16 зв); виховання ставлення до обрядів: але на *Пожито(к) нашѣ Дховны(й)*, и на Воспоминаніє Бжїи(х) Добродѣйствъ; которыи розмышляючи, абысмо дѣ *овне сѧ веселили*, и *Подѧкованѣ ГѢ БѢ чинили*: сами тежъ *ихотнѣ(й)шим(и)*, и *теплѣйшими до Млѣ твѣ ставали<...>* (1 нен зв); окремих елементів обрядовості: *Слѣдинамъ то естъ речъ*, падати на колѣна (15).

У “Викладі”, отже, поєднано ознаки текстів інформативного типу з популярними. Вибір простої мови та форми “питання-відповідь” об’єднує його з іншими, зокрема трактатами з природознавства, проте послідовності питань за логічними категоріями тут немає. Із проповідницьким дискурсом текст зближує діалогічна модель звертання до колективного адресата, використання “ми інклюзивного”, із академічним – розробка способів покликання на першоджерела, вживання родо-видових дефініцій. Пояснювальна стратегія передбачає переклад термінології, поширений субтекст оцінки, подекуди переказувальні покликання та використання цитат в функції аргументу, демонстрацію прецедентів у супровідних субтекстах, – усе це мало неабияке значення в поширенні знань про символіку богослужіння серед простолюду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Захарьин Д.Б.* Европейские научные методы в традиции старинных русских грамматик 15 – середины 18 века: автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.01. «русский язык» / Захарьин Дмитрий Борисович: МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1995. – 21 с.;
2. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. Карасик – М.: «Гнозис», 2004. – 390 с.;
3. *Кузьминова Е.А.* Предисловие / Е.А. Кузьминова, М. Л. Ремнева // Граматики Лаврентия Зизания и Мелетия Смотрицкого / [Сост., подг. текста, научный комментарий и указатели Е. А. Кузьминовой; предисл. Е. А. Кузьминовой, М. Л. Ремневой]. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – С. 3– 24;
4. *Крымский С.Б.* Пути формирования нового знания в современной науке / [Крымский С. Б., Попович М. В., Иммурагов А. Т., Васильев С. А. и др.]. – К.: Наукова думка, 1983. – 232 с.;
5. *Мицик Ю.А.* Передмова // Ієромонах Феодосій (Софонович). Выклад о церкві свѣтій / [Упорядкував о. Юрій Мицик]. – К.: Вид.дім «КМ Академія», 2002. – С. 3- 15 (Пам’ятки української православної богословської думки XVII ст.);
6. *Наєнко Г.М.* Трактат Інокентія Гізеля „Мирь съ Богомъ челоѡѡку” як науковий твір XVII ст. // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика – Вип. XVII. – К., ВПЦ „Київський університет”, 2008. – С. 37 – 49;
7. *Осінчук Ю.В.* Історія української богослужбово-обрядової лексики / Юрій Осінчук. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009.– 176

с.; **8.** Хомутова Т.Н. Научный текст: интегральный подход / Т. Н. Хомутова: моногр. – Челябинск: Изд. Центр ЮурГУ, 2010. – 333 с.; **9.** Чуба Г. Українські рукописні учительні Євангелія. Дослідження, каталог, описи / Галина Чуба [Наук.редактор Віра Фрис]. – К. – Львів: Вид-во «Свічадо», 2011. – 224 с.; **10.** Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: мова, культура, влада / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 2000. – 288 с.; **11.** Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. / Наталя Яковенко. – К.: Критика, 2002. – 415 с. – (Критичні студії; вип.1).

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ:

Виклад [Теодосій Софонович]. Выкла(д) ѡ цркви с(т), и ѡ црѣ коვნыхъ речахъ. о слѣжбѣ Бж ой, и ѡ Вечерни. – К.: Друкарня Києво-Печерської Лаври, 1667. – [1], 28 арк. – Ст-др. ЦНБ В., Ш. КПЛ, XI 6/26.

ЕССУМ Огієнко І. Етимологічно-семантичний словник української мови / Митрополит Іларіон; за ред.Ю. Мулика-Луцика. – Вінніпег: накладом т-ва «Волинь», 1979 – 1994. – (Інститут дослідів Волині, ч.39). – 1979. – Т.1. – 365 с.; 1982. – Т.2. – 400 с.; 1988. – Т.3. – 416 с.; 1995 – Т.4. – 1995. – 557 с.

Овсейчик С.В. (Київ, Україна)

Особенности понимания термина МЕРЧЕНДАЙЗЕР в русском и украинском языках

У статті розглянуто проблему розуміння терміна мерчендайзер в російській/українській мовах. Проаналізовано значення терміна, представлене у різних джерелах, визначено та порівняно дефініції терміна, які пропонують лінгвісти і фахівці відповідної галузі.

Ключові слова: термін мерчендайзер, значення терміна, російська/українська мова.

В статье рассматривается проблема понимания термина мерчендайзер в русском и украинском языках. Анализируются значения термина, представленные в различных источниках, сравниваются его дефиниции, предлагаемые лингвистами и специалистами соответствующей отрасли.

Ключевые слова: термин мерчендайзер, значение термина, русский/украинский языки.

The article is devoted to the problem of understanding of the term merchandiser in the Russian and Ukrainian languages. The meanings of term, presented in different sources, are analyzed; definitions of term, that offer both linguists and experts of the relevant sector, are determined and compared.

Key words: the term merchandiser, meaning of the term, Russian/Ukrainian languages.